

پیامبر مدرنیسم ادبی

جبران خلیل جبران

به روایت آدونیس

حبيب الله عباسی - فراد، الو

سرشناسه	: عباسی، پالاله، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: پیام - مرثیسم ادبی: جبران خلیل جبران به روایت ادونیس / حبیب‌الله عباسی، فرزاد
مشخصات نشر	: تهران: حکایه قلم، بن، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۸ ص ۳/۵۰ - ۳۱/۵۰، م.
شابک	: ۶-۳۵-۸۰۸۱-۸۰۶۰۰-۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: چاپ اول.
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر	: جبران خلیل جبران به روایت ادونیس
موضوع	: ادونیس، ۱۹۳۰ م. - دیدگاه درباره جبران - جبران
موضوع	: Aganis -- Views on Khalil Gobran
موضوع	: جبران، جبران خلیل، ۱۸۸۳ - ۱۹۳۱ م. - نقد و تقسیم
موضوع	: Gobran, Khalil-- Criticism and interpretation
موضوع	: شعر عربی - قرن ۲۰ م. - تاریخ و نقد
موضوع	: 20th century -- History and criticism * Arabic poetry
شناسه افزوده	: پالو، فرزاد، ۱۳۵۰ -
رده‌بندی کنگره	: PJA ۳۸۵ ۱۳۷ ۱۳۷ ۸۴۷/۳۲
رده‌بندی دیویی	: ۷۱۵۸۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۳۰۹۳

حکایت قلم نوین

پیامبر مدرنسم ادب

جبران خلیل جبران به روایت آدونیس

حبیب الله عباسی (استاد دانشگاه خوارزمی) - فرزند بالو (استاد دانشگاه تهران)

چاپ اول: ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: ندا

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۸۰۸۱ - ۴۵

آدرس: تهران، خ انقلاب، خ لیاقی نژاد بعد از تقاطع خ دانشگاه، پلاک ۱۷۴ واحد ۱

تلفن: ۶۶۴۹۷۳۰۰ - ۶۶۴۹۷۲۹۵

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار.....	۹
حضور حاضر و غایب.....	۱۵
۱. سنت و تجدّد در فرهنگ اسلامی از منظر آدونس.....	۲۳
درآمد.....	۲۳
مفهوم سنت در فرهنگ عربی - اسلامی.....	۲۷
مفهوم تجدّد در فرهنگ عربی - اسلامی.....	۲۸
تجدّد در سطوح سیاسی، فکری و ادبی.....	۲۹
ارزیابی آدونس از جریان‌ها و آثار ادبی عصر نهضت.....	۳۱
پی‌نوشت‌ها.....	۳۹
۲. جبران: تداوم تجدّد در جهان اسلام و پایه‌گذار مدرنیسم عربی.....	۴۱
جبران خلیل جبران؛ نماینده برتر شعر مهجر.....	۴۱
انجمن قلم؛ سرچشمه اصلی رویکرد رمانتیسمی شعر نوین عرب.....	۴۳
دلالت‌های مدرنیستی آثار جبران خلیل جبران.....	۴۵

۴۹	۳. خوانش مدرنیستی آثار جبران خلیل جبران
۴۹	درآمد
۵۰	مؤلفه‌های مدرنیستی در آثار جبران خلیل جبران
۵۰	جبران؛ پیامبری انسانی
۵۱	چشم سوم؛ از رؤیا تا ابداع و آفرینش
۵۸	جنون؛ تجلی گاه غروب بتان
۶۵	از جنون تا پوچ گرایی
۶۸	انقلاب علیه شریعت سترگ
۷۰	رنفی شریعت به مثابه اصل و مبدأ تا نفی نشانه ها و تبلورات آن
۷۳	انقلاب علیه سنت و بردگی گذشته
۷۷	انقلاب علیه بردگی استعمار
۸۳	از دعوت به تغییر انسان و زندگی تا دعوت به دگرگونی شیوه بیان
۸۷	از دیالکتیک ویرانی تا دیالکتیکی به نام زرف نگری و پیشروی
۹۶	از نوشتن انسان تا نوشتن زبان
۹۷	مهم ترین ویژگی های بنیادی مشترک آثار جبران خلیل جبران
۹۹	تشخیص و نماد
۹۹	خطابی بودن
۹۹	غنایی بودن
۱۰۰	تصویری بودن
۱۰۰	موجز بودن
۱۰۰	سادگی معنی
۱۰۱	فرجام سخن

۱۰۵	پوست: گزیده نوشته های جبران خلیل جبران
۱۰۷	پاره هایی از کتاب پیامبر
۱۰۷	زناشویی
۱۰۹	لذت
۱۱۲	پاره هایی از کتاب بال های شکسته
۱۱۲	دریاچه آتش

۱۱۸	ایثار
۱۲۲	پاره‌هایی از کتاب دیوانه و خدایان زمینی
۱۲۲	چگونه دیوانه شدم
۱۲۴	خدا
۱۲۶	سگ دانا
۱۲۷	بخوانید تا بیابید
۱۲۸	هفت ذات
۱۳۱	عدالت
۱۳۳	پادشاه دانا
۱۳۵	لذت تازه
۱۳۶	دو قفس
۱۳۷	سه مورچه
۱۳۹	گورکن
۱۴۰	شهر مقدس
۱۴۲	شب و دیوانه
۱۴۴	بزرگ‌ترین دریا
۱۴۷	مصلوب
۱۴۹	بزرگ‌ترین اشتیاق
۱۵۱	چشم
۱۵۲	جهان کامل
۱۵۴	پاره‌هایی از کتاب اشکی و لبخندی
۱۵۴	صدای شاعر
۱۶۱	حیوان گنگ
۱۶۳	کودکی عیسی
۱۶۶	زندگی عشق
۱۶۹	بازیچه زمان
۱۷۰	پاره‌هایی از کتاب ارواح سرکش
۱۷۰	ورده الهانی
۱۹۲	فریاد گورها
۲۰۶	حجله عروس

۲۱۶ خلیل کافر

۲۵۲ بهلول

۲۵۷ نمایه

۲۶۷ منابع فارسی و عربی

www.ketab.ir

پیشگفتار

هیچ کس به ما نگفت
مرجع ضمیر زندگی کجاست؟
شفیعی کدکنی

الحياة كتاب؛
فی الفرح، یقرأ من الیاء إلى الألف
فی الحزن، یقرأ من الألف إلى الیاء.
أدونیس

تجربه‌های هنری جبران خلیل جبران، به تجربه زبانی او از لونی دیگر است و تا حدودی با همه تجربه‌های شاعری ادبیات جهان متفاوت. این تجربه‌ها هم موجب شگفتی غربیانی از نوع زولت - رئیس جمهور امریکا- شده و هم موجب تعجب شرقیان بسیاری. تا آن جا که می‌توان او را شاعری شرقی - غربی یا شاعری غربی - غربی خواند. شعر جبران چندان پویاست که پس از گذشت صد سال از حیات وی، به راحتی می‌توان صدای او را از دیواره زمان شنید و با آن زندگی کرد، آن هم در این قرن پر شکلک و چهر. این همه به دلیل اصالت تجربه هنری جبران و حضور شاعر در آن است. جبران از

رهگذر همین حضور قلب، توانسته آنچه را که از اعیان حق در پرده بوده آشکارا ببیند و به مخاطبان خود منتقل کند. راز پویایی و زنده ماندن نوشته‌های جبران به دلیل همین حضور و مرجع زندگی بودن آنهاست. او توانسته از رهگذر حضور در نوشته‌های خود با معصومیتی جدید به جهان بنگرد و زبان شعری‌اش را بر اشکال عادی سخن که قید و بندهای دست و پاگیری دارد برتری بخشد. او عریان بی‌حفاظ در برابر تصویری خیالی ایستاده‌است تا با این حضور خود به آرامشی که ثمره از خودگذشتگی و قربان شدن اوست دست یابد و از این رهگذر هدیه ملکوتی را در لفافه سروده‌هایش به مردم هدیه کند و نسبت به حقیقت هنری برسد که امری فراتاریخی و جاودانه و ابدی است.

برابر خواست هر چند تکی آدونیس از نوشته‌های جبران خلیل جبران دریافتیم شرر بر آتش جبران روشن‌گری و بیداری است؛ روشن‌گری‌ای که امکان فراهم‌آوردن خط سیر و چارچوب حافظه سنتی عمومی را ممکن می‌سازد و بیداری که پدیده‌ها را به زبان دیگری، به نام دیگری می‌خواند. او در این کار انجام می‌دهد، تصویری متفاوت از جهان تقدیم می‌کند و خودش نیز مدرن می‌یابد.

از رهگذر سروده‌ها و نوشته‌های او آموختیم تا فاصله‌هایی را که هرگز طی نمی‌کردیم، ببینیم و فراگرفتیم که نگارش بعد از زاری است و دوری نگارش از نزدیکی آن بیش‌تر است. هم‌چنین آموختیم که زبان زنانه‌ای دارد و صدای بیدارکننده آن جز در شعر به صدا در نمی‌آید و نیز یاد آسرفتیم این کلام است که به زندگی معنی می‌دهد و زبان بر این کار توانا نیست؛ مگر وقتی که نوعی میراندن و مرگ باشد.

بسیاری از هنرمندان، شاعران و محققان دانشگاهی و غیردانشگاهی در اطراف و اکناف عالم تلاش کرده‌اند به جهان هنری

ادبی جبران راه یابد و به کشف این قارهٔ پر رمز و راز نایل شوند؛ اما معدودی از آنان راه به دهی برده‌اند. به باور ما، آدونیس یکی از کاشفان فروتن قارهٔ جبران خلیل جبران است؛ چه خود هم مدرن‌ترین شاعر جهان عرب است و هم آگاه به بلاغت شعر مدرن یا شعر نوشتاری و مؤلفه‌های ادبیات مدرن است.

آدونیس در میان تألیفات خود، در کتاب *الثابت و المتحول* به طور خاص و ویژه به جبران خلیل جبران و تحلیل آثارش می‌پردازد و روایتی تازه از جبران با خوانندگان پر شمارش در میان می‌گذارد و مقام او را تا مرتبهٔ پیامبری مدرنیسم به در جهان عرب برمی‌کشد.

پرسش کلیدی که آدونیس را به نگارش کتاب *الثابت و المتحول* واداشته، این بود که چرا شعر و فرهنگ عربی، به طور کلی دچار انحطاط شده‌است؟ در پاسخ به این پرسش مقدر، آدونیس بر آن شد تا به پژوهش و بررسی دل فرهنگ عربی - اسلامی بپردازد، به این امید که بتواند به فهم تفسیر عرب از انسان و عالم دست یابد و موضع‌گیری و دیدگاه عربی - اسلامی را به طور کلی با محوریت شعر و از منظر تقلید و نوآوری و از طریق مطالعهٔ فرهنگی و انسانی بازشناسی کند. این جستجو به درازنای تأمل در دایرهٔ وسیع سیزده قرن فرهنگ عربی - اسلامی به طول می‌انجامد. ادیب، علی‌رغم آن‌که ریشه‌های جریان مدرنیسم ادبی را در آثار ابی‌واسل و ابوتمام و تصوف می‌یابد؛ اما این رهیافت، روح ناآرام و کام‌تشناسی تشنهٔ نمی‌بخشد. از این رو، در ادامهٔ تأملات خود به تحلیل مساعران و جریان‌های شعری عصر نهضت همچون بارودی، معروف الرصافی، خلیل مطران، جبران خلیل جبران، جماعت دیوان و جنبش آپولو می‌پردازد و در تحلیل نهایی به این نتیجه می‌رسد که جبران خلیل جبران، تنها کسی است که مدرنیسم در اندیشه و آثار او توانسته‌است

به طور تام و تمام مجال ظهور و بروز پیدا کند. باری، او در این کتاب پس از معرفی نمایندگان فکری و سیاسی و ادبی جریان‌های ایستا و پویای فرهنگ عربی - اسلامی، جبران خلیل جبران را نماینده تمام عیار جریان تجدد می‌یابد؛ چنان‌که وقتی به جریان‌های سیاسی و فکری و ادبی عصر نهضت می‌پردازد به این دقیقه اشاره می‌کند: «عصر نهضت به استثنای جبران، در سطح نظام فرهنگی، هیچ پرورش‌دهنده‌ی پیرامون معضل ابداع هنری مطرح نداشت. معنی نوگرایی را نفهمید. به همین دلیل، چیز ارزنده‌ای را از خود به جای نگذاشت که امروز جهان بر اساس آن اثری ادبی بنیان نهاد. گویی این دوره، عصر زنده کردن چیز می‌مرد که باید می‌مرد».

آدونیس در جلد چهارم کتاب *الثابت و المتحول*: (شوگ مدرنیسم و اقتدار سنت ادبی) در بخشی مستقل و با عنوان: «جبران خلیل جبران یا مدرنیسم» بیا به خوانش هرموتیکی از آثار جبران می‌پردازد تا نشان دهد که چرا جبران نماد مجسم مدرنیسم می‌داند.

ما برآنیم که در نوشتار حاضر به بازخوانی روایت آدونیس از جبران خلیل جبران بپردازیم. اگرچه تنوع کانونی این بازخوانی، بخش «جبران خلیل جبران یا مدرنیسم» زیرا از جلد چهارم کتاب *الثابت و المتحول* است؛ اما پاره‌ای اصلاحات را افزوده‌ها و جرح و تعدیل‌هایی در نوشتار حاضر صورت داده‌ایم که ذرات آن‌ها را در این جا ضروری می‌دانیم:

۱- پیش از آن که به روایت آدونیس از جبران خلیل جبران بپردازیم جهت پی‌بردن به چرایی و چیستی نامبردار شدن جبران خلیل جبران به مثابه نماینده تام و تمام جریان تجدد و مدرنیسم در سهر اندیشگی آدونیس، در آغاز به اجمال نگاهی داشته‌ایم به تلقی آدونیس از پروژه سنت و تجدد در جهان اسلام، از آغازین سال‌های

ظهور اسلام تا عصر نهضت و شاعران و جریان‌های شعری این دوره.

۲- در جهت تبیین هرچه دقیق‌تر و روان‌تر خوانش مدرنیستی آدونیس از آثار جبران خلیل جبران، هم در ساختار و هم در محتوای اصلی، دخل و تصرفاتی به شرح ذیل انجام داده‌ایم:

۱-۲- شرح خوانش مدرنیستی آدونیس از آثار جبران خلیل جبران بر اساس فهرست موضوعی تازه و تغییر و جابجایی در ساختار اصلی آن صورت گرفته است.

۱-۲- هم در متن اصلی نوشتار حاضر و هم در پااورقی‌ها در جهت تأیید یا تسنین هرچه بیش‌تر خوانش مدرنیستی آدونیس از دیگر آثار جبران خلیل جبران، شواهد و قرائنی را مطرح کرده‌ایم.

۲-۳- در پایان کتاب حاضر، ترجمه فارسی غالب آثار جبران خلیل جبران که آدونیس در خوانش مدرنیستی خود بدان‌ها استناد کرده است، آورده‌ایم تا خوانندگان محترم به سهولت، امکان هرگونه مطابقتی را در اختیار داشته باشند.

۲-۴- هم در متن کتاب حاضر و هم در قسمت پیوست، در عین حال که متن عربی آثار جبران را لحاظ کردیم، از ترجمه‌های آقای حیدر شجاعی و مهدی سرحدی‌زاده نیز بهره‌ایم. با ذکر این توضیح که در جاهای مختلف، اعم از ساختار بدنه یا ترکیب تا ساختار جمله و جملات، دخل و تصرف‌هایی در ترجمه‌ها اعمال کرده‌ایم.

در پایان از مدیر محترم نشر حکایت قلم نوین، انتشارات آقای علی‌رضا مردان‌پور کمال امتنان خاطر و سپاس وافر را داریم که چونان همیشه با گشاده‌رویی، پذیرای ما شدند و مقدمات لازم را جهت چاپ و نشر این کتاب، به نحو شایسته‌ای فراهم نمودند.

والله من وراء القصد

نابستان ۹۵

حبیب‌الله عباسی فرزند بالو